

Portræt: En tankegang, en dyd, en indstilling

Sådan kan aftenskolet skabe liv og vækst

Mellem værdier og marked

Vi har brug for en ny oplysningstid

Af Elsebeth Gerner Nielsen, bestyrelsesleder

Undervisningsministeren vil indføre eksamener med papir og blyant igen, sådan at eleverne ikke kan snyde og bruge kunstig intelligens. Ministeren forklarer, at han ikke er bange for teknologi, men for dumme mennesker. I USA har amerikanerne for anden gang valgt en nu dømt kriminel og systematisk løgner som præsident, hvilket står som et skræmmende eksempel på, hvor stort behovet for oplysning og kritisk tænkning, er.

Set i lyset af de enorme kriser, vi står overfor, alt det, vi skal kunne klare, forstå og reagere på, er der brug for en ny oplysningstid. Vi kunne starte med:

- At reducere deltagerbetalingen betragteligt for alle med ni års skolegang eller mindre, hvis de ønsker at gå til folkeoplysning.
- At gøre det gratis at deltage i folkeoplysning for de ca. 43.000 unge, som ikke er i gang med en uddannelse eller er i arbejde.
- At afsætte midler til forskere, medier, biblioteker og folkeoplysningen generelt (*task force*) til imødegåelse af *fake news*.
- At implementere etiske og demokratiserende retningslinjer for udviklingen og brugen af AI.

Da Grundtvig fik præsenteret ideen om folkestyre, var han i første omgang imod. Folk var for dumme til det. Siden besindede han sig, og højskolerne blev en realitet. Folk behøvede ikke fortsætte med at være dumme. De skulle bare have mulighed for at lære noget, så de vidste, hvad det var, de skulle være med til at tage beslutninger om. Lyset skulle ikke bare være for de lærde.

Det var noget af baggrunden for, at foreringsfrihed og ytringsfrihed blev skrevet ind i grundloven i 1849, og at der igennem hele det moderne Danmarks historie er blevet skabt stadig bedre rammer for folkeoplysning. For at tale magthaverne midt imod. Og for selv at blive myndige. Mennesker er blevet til borgere.

Med folkeoplysningen – blandt andet biblioteker, højskoler og aftenskoler – som løftestang, blev Oplysningstidens erkendelser omsat til folkelig viden, som alle kunne få del i, til fordel for frisættelse fra religiøse dogmer og overtro.

Efter Anden Verdenskrig udgav Hal Koch "Hvad er demokrati?" Heri argumenterer han for, at demokrati skulle være en livsform - ikke bare en styreform. Det holder mere end vand i det 21. århundredes USA,

hvor overtro og fanatisme vinder frem på bekostning af fakta og sandhed.

I Danmark står vi efter min mening stadig distancen. Takket være frie medier, fri forskning, stærke biblioteker og den brede folkeoplysning. Omvendt ser vi relativt ofte, at tendenser i USA med lidt forsinkelse rammer Europa. Ja, vi finder allerede en rem af huden i dele af de europæiske demokratier. Måske også i Danmark, hvor vi for eksempel er på vej til at opgive målet om, at børn skal være bedre uddannet end deres forældre.

Det, der gør os dumme, er ikke brugen af AI frem for udenadslære og skønskrift i hånden. Dumhed kommer af mangel på viden og af ikke at have et sted, hvor man kan diskutere det, man tror, man ved.

Derfor er der brug for en ny oplysningstid. Og der er brug for alle til at skubbe på.

Fora
Gammel Kongevej 39G, 1. sal
1610 København V
Telefon 3393 0096
www.fora.dk
info@fora.dk

Forsidefoto:
Tina Rossing

Redaktion

Bernhard Trier Frederiksen,
ansvarshavende
Molly Christensen, redaktør

Layout

Kristina Colston,
grafisk designer

Tryk

Clausen Grafisk

Oplag

1.000

Alle kan sende indlæg til redaktionen, som dog forbeholder sig ret til at afvise indlæg og til at redigere indlæg, der bringes i bla det. De synspunkter, der udtrykkes i Fora Magasinet, er ikke nødvendigvis Foras.

Fotos er Foras egne, medmindre andet er angivet.

Eftertryk tilladt med tydelig kildeangivelse.

Næste deadline

4. februar 2025

Tryksag
5041 0826
Scandinavian Print Group

2 LEDER **Vi har brug for en ny oplysningstid**

Af bestyrelsesleder Elsebeth Gerner Nielsen.

4 PORTRÆT: **En tankegang, en dyd, en indstilling**

Hos Daghøjskolen Sydvestjylland søger de hele tiden nye partnerskaber, der vil være med til at skubbe i den grønne retning.

14 **Tab og skabelse**

I Aalborg kan voksne, der har mistet en nærtstående, mødes og lave keramik i en ny form for sorgterapi.

16 **Demenskor i Danmark vinder Folkeoplysningens Pris / Fleksibel Workshopdag 2025**

Det unikke samarbejde, som har taget Danmark med storm, vandt pris til Folkeoplysningens Dag.

TEMA: FORRETNINGEN I FORENINGEN

7 **Vejen til frivilligt engagement**

Hvad får mennesker til at vælge frivilligt arbejde frem for lønnet?

10 **Mellem værdier og marked**

Lederne fra de fem landsdækkende oplysningsforbund om balancen mellem at stå på et stærkt værdigrundlag og samtidig være en forretning.

12 **Aftenskolerne under pres fra gratis tilbud**

Hvordan påvirker det folkeoplysningen, når kommuner og biblioteker tilbyder de samme slags aktiviteter som aftenskolerne gør – bare gratis?

18 **Sådan kan aftenskoler skabe liv og vækst**

Konkurrencen om danskernes tid og opmærksomhed er stigende. Hvordan sikrer vi aftenskolernes overlevelse og trivsel?

20 **Nye målgrupper kræver nye tilgange**

Ny rapport kan gøre aftenskoler klogere på, hvordan de får fat i nye målgrupper.

22 **Forening og forretning for snart 100 år siden**

En gammel artikel fra Brugsforenings-Bladet viser, at fokus på forholdet mellem værdier og økonomi på ingen måde er ny.

23 **Stort&Småt**

24 KLUMMEN

Aftenskolerne skal udnytte tendensen til demokratisk ejerskab og samfundsansvar

Magnus Skovrind Pedersen, direktør i Tænk tanken Brundtland.

PORTRÆT:

En tankegang, en dyd, en indstilling

Verdensmålsdag, affaldssamling på stranden og overskudsmad. Hos Daghøjskolen Sydvestjylland er bæredygtighed og grøn omstilling ikke blot buzzwords, men centrale elementer, der præger undervisningen og dagligdagen.

Af Molly Christensen, redaktør og kommunikationskonsulent i Fora

For Daghøjskolen Sydvestjylland er det vigtigste fokus, at skolens undervisning er til både glæde og gavn. Helge Bech, der er skoleleder, fortæller: "Vi sætter en ære i, at vores elever kommer videre i arbejde, på uddannelse eller udvikler sig personligt. Samtidig bestræber vi os på at tilbyde undervisning, som afspejler det samfund, vi lever i, eller som vi skal rustes til at leve i fremover, og her er bæredygtighed et af de mest aktuelle samfundstemaer."

Verdensmål og bæredygtighed er ikke bundet til en bestemt undervisningsaktivitet, fortæller Helge; det er mere en tankegang, en dyd, en indstilling. "Hvis man er bæredygtig, udnytter man det, man har, og undgår for eksempel at bruge ressourcer unødvendigt," understreger han. Daghøjskolen startede deres arbejde med verdensmål og bæredygtighed for en del år siden med at definere begrebet, så det ikke blev udvandet. Skolen bruger Brundtlandrapportens definition af bæredygtighed, hvori bæredygtighed beskrives som en måde at leve på, sådan at vi kan opfylde vores egne behov tilstrækkeligt, uden at det forringer fremtidige generationers muligheder.

KLIMAVENLIG MAD PÅ SKOLESKEMAET

Daghøjskolen har for omkring fire år siden indført et nyt fag på skoleskemaet, som de kalder Medborgerskab. Det nye fag omfatter, ud over emner som sociale relationer og samfundsansvar, også bæredygtighed. For eksempel besøger eleverne sociale foreninger og uddannelsesinstitutioner, lærer om klimavenlig mad, sundhed og trivsel og bæredygtig forvaltning af ressourcer. I køkkenet lærer de at tilberede sund og klimavenlig mad, typisk overskudsmad leveret af Fødevarerbanken, som skolen

har haft et samarbejde med siden 2019. "For mange elever er det en øjenåbner at stå og være med i køkkenet, og se med egne øjne, hvordan madspild kan reduceres og ressourcer kan udnyttes på nye måder.

"Vi mener, at folkeoplysningen har et ansvar for sammenhængskraften i samfundet, og derfor har vi Medborgerskab på skemaet på linje med de traditionelle fag som dansk, engelsk og matematik," fortæller Helge.

BÆREDYGTIGE PARTNERSKABER

Skolen har flere partnerskaber og samarbejder, der tager udgangspunkt i den grønne omstilling. Det har de både for at styrke skolens bæredygtighedsindsats, men også for at skabe netværk: "For os har det været godt at søge nye partnerskaber om det fælles mål. Det

Under projektet "Verdensmålsudfordringer på havnen" var eleverne blandt andet med til at rense stranden nord for Esbjerg ved at fylde flere trailere med skrald og samle dunke med kemikalier.

har kun været positivt og inspirerende, og gjort vores arbejde med bæredygtighed nemmere,” forklarer Helge Bech. Nogle af samarbejderne har bestået i enkeltbesøg ved forskellige virksomheder, mens andre samarbejder, har udviklet sig til længerevarende projekter.

Særligt et projekt, “Verdensmålsudfordringer på havnen” som skolen lavede i samarbejde med Verdensmålshuset Genin, har haft stor betydning både for skolens samlede arbejde med og tilgang til bæredygtighed, men også for eleverne, fortæller Helge. Under projektet blev der blandt andet arrangeret en dag med temaet *Plastikaffald i havet* i samarbejde med Havmiljøvogterne, hvor eleverne tog til stranden nord for Esbjerg og besøgte skulpturen Mennesket ved Havet. Her rensede de hele området for affald, fyldte flere trailere med det, og efterfølgende regnede de i matematikundervisningen ud, hvor mange hundrede kubikmeter havvandsforurening, de havde undgået ved at samle nogle få dunke kemikalier op. Det var skræmmende konkret, forklarer Helge: “Det gav eleverne indblik i plastikforurening og genanvendelse, og gav dem en konkret forståelse af, hvad menneskers indsats egentlig kan betyde for havmiljøet,” fortæller han.

For Lene Friis Møller, der er daglig leder i Verdensmålshuset Genin, passede samarbejdet med daghøjskolen rigtig godt ind i den type case-baserede undervisning, de laver i Genin. Lene fortæller: “Projektet har været en rigtig god oplevelse. Skolen ønskede aktiviteter med et stærkt praktisk element, hvor eleverne kunne være aktive og få noget mellem hænderne. Projektet har blandt andet resulteret i en øget bevidsthed hos eleverne om verdensmålene og i nye ideer til bæredygtige løsninger. For os i Genin er det afgørende at samarbejde med andre organisationer som Daghøjskolen Sydvestjylland, da det giver os mulighed for at skabe energi og nå ud til en bredere målgruppe med vores budskaber om bæredygtig udvikling.”

“Vi tror, at det giver eleverne lyst til at gøre en forskel, når de får den her praktiske forståelse for bæredygtig forandring.”

Lene Friis Møller

Det praktiske element spiller en afgørende rolle i at blive mere bevidst om sin egen rolle i forhold til bæredygtig udvikling, understreger Lene: “Vi tror, at det giver eleverne lyst til at gøre en forskel, når de får den her praktiske forståelse for bæredygtig forandring.” Et andet eksempel på, hvordan eleverne arbejdede praktisk med verdensmålene, er nudging-kampanjer (nudging henviser til metoder, hvor man påvirker menneskers adfærd uden tvang eller påbud, red.) som de udviklede i forbindelse med projektet. Lene fortæller: “Eleverne brainstormede på kreative måder at inspirere andre til at sortere affald korrekt. For eksempel lavede de plakater med sjove slogans, eller designede den mest originale affaldsbeholder.”

For Lene er noget af det vigtigste i samarbejde med skoler og uddannelsesinstitutioner netop at gøre problemstillingerne håndgribelige: “Vi oplever, at eleverne finder det spændende at arbejde med en rigtig problemstilling i stedet for blot teori. Samarbejdet

BRUNDTLANDRAPPORTEN

Brundtland-rapporten blev udgivet i 1987 af FN's Verdenskommission for miljø og udvikling, ledet af Norges tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland. Rapporten definerede begrebet *bæredygtig udvikling* som: “udvikling, som opfylder de nuværende behov, uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare.” Rapporten satte fokus på at forene økonomisk vækst med miljøhensyn og blev en central rettesnor for global bæredygtig udvikling.

VERDENSMÅLSUDFORDRINGER PÅ HAVNEN

Projektet “Verdensmålsudfordringer på havnen” tog særligt udgangspunkt i Verdensmål 12: “Ansvarligt forbrug” og produktion og Verdensmål 14: “Livet i havet”. Projektet blev støttet af Dansk Folkeoplysnings Samråd. Udover Verdensmålshuset Genin var Havmiljøvogterne samarbejdspartner i projektet. Havmiljøvogterne er mennesker, der har sagt ja til at hjælpe Søværnet med at holde øje med og passe på vores fælles havmiljø, og kan være alt fra sejlere, dykkere, surfere eller bare mennesker, der elsker havet og stranden.

VERDENSMÅLSHUSET GENIN

Verdensmålshuset Genin (Generation Innovation) er en nonprofitorganisation forankret i Esbjerg. Genin arbejder inden for rammerne af FN's Verdensmål, og faciliterer uddannelses- og virksomhedssamarbejder, der skaber fremtidens bæredygtige forandringsagenter. Kerneaktiviteten er case-baseret undervisning, hvor børn og unge finder nye løsninger på autentiske cases fra virksomheder ved hjælp af konkrete ideudviklingsværktøjer.

med daghøjskolen har bekræftet vigtigheden af at mødes med målgruppen i øjenhøjde og skabe et trygt rum for dialog og erfaringsudveksling.”

FRA HÅB TIL HANDLING

Netop troen på, at ens handlinger gør en forskel, er afgørende for, hvilke initiativer og projekter indenfor det bæredygtige område, som skolen starter op eller deltager i, fortæller Helge. Da Store Bededag i foråret blev afskaffet, erstattede skolen dagen med noget, de valgte at kalde Verdensmålsdagen. Her inviterede de lokale foreninger som Naturfredningsforeningen, Røde Kors, Fredsbevægelsen og flere andre til en netværksdag, hvor de kunne præsentere deres arbejde for hinanden til gensidig inspiration. “Det resulterede i nogle gode snakke, og der blev skabt nye netværk på kryds og tværs af foreninger, som vi efterfølgende har haft glæde af, og som vi forestiller os at gøre brug af i fremtiden,” fortæller Helge. For eksempel fik daghøjskolen et tip via netværket om organisationen Plant-et-træ, så skolen nu har fået doneret og plantet en hel lille frugtlund i haven. På Verdensmålsdagen var det ligeledes Fødevarerbanken, som leverede overskudsmad, der dannede rammen om en fælles brunch for alle deltagere.

Fremtiden for Daghøjskolen Sydvestjyllands bæredygtighedsindsats ser lys ud, fortæller Helge; flere projekter er allerede i støbeskeen. Skolen planlægger at gentage Verdensmålsdagen og har allerede med nogle af de deltagende foreninger lavet en styregruppe, der planlægger næste års Verdensmålsdag. De har planer om at videreudvikle arrangementet med blandt andet at udkåre en “Årets Verdensmålskæmper.”

“Vi har også ideer om flere projekter, der kombinerer undervisning med opbakning til civilsamfundsaktiviteter. Selvom vi lige har fået afslag på et større projekt om praktikophold i frivillige organisationer, så fortsætter vi med at søge nye muligheder,” fastslår Helge. Skolens helt overordnede mål med den grønne indsats er at inspirere eleverne til at tage aktivt del i samfundet og samtidig give dem redskaberne til at leve bæredygtigt. “Vi håber, at eleverne får lyst til at tage initiativ og gøre noget – at de får lyst til at deltage i fællesskaber, gøre noget godt for andre, tør tro på, at deres handlinger kan have en positiv effekt. Med optimismen og initiativet kommer der også tit bedre trivsel,” slutter Helge Bech. ■

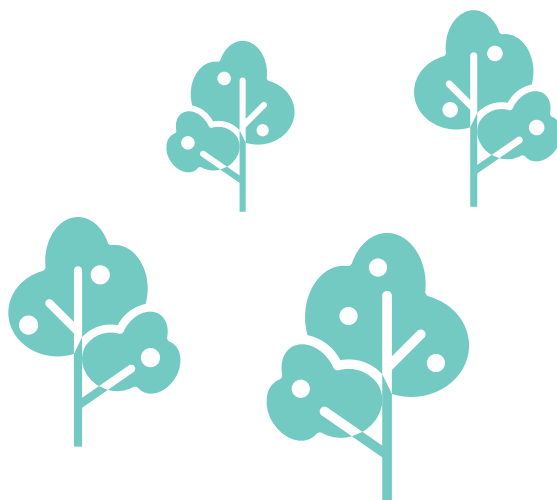
DAGHØJSKOLEN SYDVESTJYLLAND

Daghøjskolen Sydvestjylland er en nonprofit social-økonomisk virksomhed, som tilbyder et udvalg af kurser for alle samt STU-forløb i samarbejde med Sydvestjyske kommuner. Daghøjskolen kræver ingen forudsætninger og beskriver sig selv som “en eksamensfri og stressfri voksenskole, der især laver individuel tilpasset undervisning, men også vægter fællesskabet.” Læs mere om daghøjskolen på dhskolen.skoleporten.dk

Lene Friis Møller er daglig leder i Verdensmålshuset Genin. Sammen med Daghøjskolen Sydvestjylland udviklede de projektet “Verdensmålsudfordringer på havnen”, hvor skolens elever blandt andet tog til stranden nord for Esbjerg og samlede kemikalier i dunke og fyldte flere trailere med affald. For Genin, som laver case-baseret undervisning om bæredygtighed og grøn omstilling, var samarbejdet oplagt.

Helge Bech, der er skoleleder i Daghøjskolen Sydvestjylland, fortæller, at da Store Bededag blev afskaffet i foråret, valgte højskolen at erstatte dagen med noget, de kaldte “Verdensmålsdagen”. Her inviterede de lokale foreninger som Naturfredningsforeningen, Røde Kors, Fredsbevægelsen og flere til en netværksdag med henblik på gensidig inspiration.

”Du bliver ikke frivillig først og så optaget af korsang bagefter. Du bliver optaget af korsang, og deraf udspringer frivilligheden,” forklarer professor emeritus for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Bjarne Ibsen.

Vejen til frivilligt engagement

Af Kasper Elkjær, kommunikationskonsulent i Fora

Hvad får mennesker til at vælge frivilligt arbejde frem for lønnet arbejde? Og hvilke omstændigheder har indflydelse på, at de frivillige i det hele taget overvejer det?

”Du skal involvere og engagere nogen mennesker i noget, som de synes er vigtigt – noget, de gerne vil bevare og udvikle, så de engagerer sig i det frivilligt.” Det fortæller Bjarne Ibsen, professor emeritus ved Syddansk Universitets Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund. ”Det er situationen, der hvor de nu engang lander, der fører til det frivillige engagement. Derfor har jeg i mange år sagt, at det der med at være frivillig, det er ikke noget, man går rundt og brænder for eller har et særligt 'gen' for. Man bliver det under de rigtige omstændigheder.”

Bjarne Ibsen har udarbejdet to nye notater, *Kulturel kapital og frivilligt arbejde* og *Kommunale forskelle på frivilligt arbejdes udbredelse*, med udgangspunkt i Kulturvaneundersøgelsen 2018-2023 (se faktaboks). Undersøgelsen ser nærmere på forskellige faktorer, som påvirker frivilligt engagement i Danmark.

KULTUREL KAPITAL OG FRIVILLIGT ENGAGEMENT

”Kulturel kapital er de færdigheder, vi har inden for kulturlivet, de holdninger, vi får, alle sådan nogle ting. Og det spiller en rolle i forhold til frivillighed,” forklarer Bjarne Ibsen. ”Vi ved, at de sociale relationer spiller en rolle. Vi ved, at folks socioøkonomiske forhold spiller en rolle. Men vi har ikke vidst så meget om, hvad den kulturelle kapital betyder. Og analysen viser meget stærkt, at det har en betydning. Men det afhænger af, hvilken form for kultur det er: Det skal nemlig være aktiviteter, hvor vi selv er aktive.”

I analysen er kulturaktiviteter inddelt i tre kategorier: finkultur, populærkultur og folkekultur. Det første indebærer aktiviteter som at se teaterforestillinger, museumsbesøg og lignende; det andet handler om at se tv, lytte til popmusik med videre, og det sidste omfatter de kulturaktiviteter, man aktivt deltager i, for eksempel at være spejder i den lokale gruppe eller gå til kor i en forening. Og

det er netop i denne sidste kategori, hvor analysen har vist en klar sammenhæng med at udføre frivilligt arbejde. Som Bjarne Ibsen opsummerer det: ”Du bliver ikke frivillig først og så optaget af korsang bagefter. Du bliver optaget af korsang, og deraf udspringer frivilligheden.”

” Det der med at være frivillig, det er ikke noget, man går rundt og brænder for eller har et særligt 'gen' for. Man bliver det under de rigtige omstændigheder. ”

Bjarne Ibsen

FORSKELLE MELLEM LAND OG BY

Ud over den kulturelle kapital har en danskers bopæl og befolkningstætheden i det pågældende område også indflydelse på sandsynligheden for at blive frivillig. Jo længere ud på landet man kommer, desto større en andel af befolkningen har frivilligt arbejde. Flest frivillige findes, ifølge tallene, på Bornholm, hvor 39,2 % af borgerne er frivillige, i Nordvestjylland (38,6 %) og Sønderjylland (37,9 %). I den modsatte ende ligger København og Frederiksberg (28,5 %).

Sammenhængen skal findes i, at når befolkningen i et område bliver mere spredt, stiger behovet for frivillige kræfter som regel også. Dertil kommer, at det er lettere at "gemme sig i flokken" i de store byer, hvor foreninger og lignende organisationer kan have mange brugere.

"Jo længere ud på landet man kommer, desto større en andel af befolkningen har frivilligt arbejde."

Bjarne Ibsen

UVENTEDE SAMMENHÆNGE

At der er flest frivillige på landet, er ikke en ny viden, men én ting overraskede dog Bjarne Ibsen: "For hvert niveau af mindre urbanisering stiger frivilligheden. Men i virkeligheden skulle nogle ting tale imod det. For i de mere urbaniserede områder bor der forholdsvis flere med en lang videregående uddannelse, end der gør på lan-

det. Og borgere med en lang videregående uddannelse engagerer sig mere frivilligt end borgere med en kortere uddannelse gør. Derfor skulle man forvente, at der var færre frivillige på landet. Men det, der sker, er, at dem med en lang videregående uddannelse engagerer sig meget mere ude på landet. I de områder med den laveste urbanisering engagerer folk med videregående uddannelser sig dobbelt så meget som dem i København."

Årsagen mener Bjarne Ibsen skal findes i, at man kender hinanden bedre i de mindre lokalsamfund. Kombineret med at folk med en lang videregående uddannelse ofte har nogle færdigheder, der er efterspurgt, betyder det, at de personer i højere grad bliver spurgt, om de har lyst til at være frivillige. Hvilket de som regel har, blandt andet fordi det er et sted, hvor de kan engagere sig og få indflydelse.

HVAD SIGER DE FRIVILLIGE?

Sara Løvig Kjær er 37 år og spejderleder hos KFUM-spejderne, også kendt som de grønne spejdere. Hun bor i landsbyen Sørvad i Vestjylland og arbejder til daglig som kontorfuldmægtig ved Politiets Administrative Center.

"Jeg er frivillig, fordi jeg egentlig godt kan lide det. Men samtidig synes jeg også, at man i de små samfund har en pligt til at være en del af foreningslivet. For hvis der ikke er nogen frivillige, så er der ingen foreninger," fortæller Sara Løvig Kjær.

Hun gik til spejder og var spejderleder tilbage i folkeskoletiden og vendte efter en pause på 16 år tilbage som frivillig, selvom hun dog

Sara er frivillig, fordi hun godt kan lide det. Men samtidig synes hun også, at man i de små samfund har en pligt til at være en del af foreningslivet. "For er der ingen frivillige, så er der ingen foreninger," som hun siger.

var frivillig i andre sammenhænge i den mellemliggende periode. For Sara giver det frivillige arbejde hende noget særligt: "Jeg har mere medbestemmelse som frivillig, end hvis jeg bare havde et ekstra lønnet arbejde. Det kræver noget andet at være lønnet medarbejder end at være frivillig. Og så giver det mig bare noget godt – at man gør noget godt for andre, uden at man behøver at få noget for det i form af penge."

I København bor Gert Engmark. Han er 61 år, arbejder som sygeplejerske indenfor palliation og er formand for koret De Homofone. Om sin motivation for at være frivillig fortæller han, at det "kommer af at se noget komme til at fungere, at være en del af et fællesskab – både med koret og med bestyrelsen. At være engageret og at kunne lide kontakt med mennesker i og uden for koret. For eksempel personalet i den kirke, vi øver i, med korlederen og pianisten, og med steder, hvor vi synger koncert, med andre kor, både i Danmark og i Europa."

Gert Engmark havde været med i koret i et år, da han i 2015 blev opfordret til at stille op til bestyrelsen. Han havde ikke før sunget i kor eller arbejdet med foreningsarbejde. Ligesom hos Sara Løvig Kjær er det frivillige arbejde for ham noget unikt:

"Det er givende og til tider sjovt at være sammen med andre om at få noget til at fungere på denne måde. Det vil jeg ikke have samme mulighed for på mit lønnede arbejde, ligesom de mennesker, jeg er sammen med i korskammenhæng, heller ikke vil kunne findes samlet på et lønnet arbejde," konkluderer Gert Engmark. ■

"Det er givende og til tider sjovt at være sammen med andre om at få noget til at fungere på denne måde."

Gert Engmark

KULTURVANEUNDERSØGELSEN

Kulturvaneundersøgelsen er en landsdækkende undersøgelse af voksne danskernes kultur- og fritidsvaner, gennemført af Danmarks Statistik for Kulturministeriet. Den indsamler årligt data om borgernes deltagelse i forskellige kulturaktiviteter, herunder også frivilligt arbejde, og giver et detaljeret indblik i, hvordan kulturvaner udvikler sig over tid. Undersøgelsen blev gennemført første gang i 1964.

For Gert giver det at være frivillig noget helt særligt. "Det er givende og til tider sjovt at være sammen med andre om at få noget til at fungere på den måde. Det vil jeg ikke have samme mulighed for på mit lønnede arbejde," fortæller han.

Mellem marked og værdier

Hvad truer folkeoplysningen mest? Er det Netflix, kommunale budgetter – eller noget helt tredje? Og hvordan balancerer man som oplysningsforbund mellem stærke værdier og nødvendigheden af en sund forretning? Det har Fora Magasinet spurgt lederne af Danmarks fem landsdækkende oplysningsforbund om.

Benedikte Marie Kaalund, sekretariatschef i FOF

Hvad er vores samfundsansvar? Det spørgsmål stiller vi ofte i FOF – både i vores landsstyrelse og på landsrådet, men især lokalt på vores 23 aftenskoler. FOF har en særlig rolle som oplysende organisation, men vi arbejder også for, at kommuner, staten og deltagerne oplever os som relevante i tiden. Det betyder, at vi skal balancere mellem at være kommercielle og værdibaserede. For mig er det ikke en modsætning, men en nødvendighed i aftenskolen. Det gælder for alle civilsamfundsorganisationer, og det er ikke et nyt fænomen. Samtalen om balancen tager udgangspunkt i vores relevans: Hvad er vores samfundsansvar, og hvordan skal

det mødes af danskerne i vores kommuner? FOF's landsorganisation har en vigtig opgave: Vi skal være datadrevne, fokusere på at udvikle rentable, effektive og professionelle løsninger til vores aftenskoler. Vi skal have et kommercielt fokus og styrke vores foreningers forretningsmæssige tilgang. Samtidig skal vi overholde rammerne i Folkeoplys-

ningsloven og skabe samtaler om nye partnerskaber – nyfortolke folkeoplysningsidé for fremtiden. Lige nu fokuserer vi på, hvordan vi kan blive relevante for flere danskere. Er det et spørgsmål om pris? Relevans? Synlighed? Det varierer fra forening til forening. Når vi mødes på det årlige skolemøde i næste weekend med ansatte, ledere og bestyrelser, er temaet både AI og data i aftenskolen – men også hvordan vi værdimæssigt forener folkeoplysning med den hurtige AI-udvikling. Hvordan griber vi denne samfundsudfordring og sikrer, at danskerne er oplyste og klar til fremtiden? Det samme har vi allerede gjort med bæredygtighed, sundhed og trivsel.

Idrætten er en solid konkurrent til folkeoplysningen, men heldigvis også en samarbejdspartner, blandt andet gennem indsatsen Bevæg dig for livet. Alligevel mener jeg, at vores største konkurrenter er Netflix, søvn og traditionstab. Traditionstabet er en overset konkurrent – hvis kommende generationer ikke oplever aftenskolens værdi og ser os som relevante, står vi over for en udfordring. Dog af en sådan slags, at vi kan være med til at løse den ved at udfordre os selv indefra, og det er vi i fuld gang med i FOF, blandt andet gennem vores bestyrelser.

John Meinert Jacobsen, direktør i AOF

For os handler det om at balancere mellem idébetonede aktiviteter og så det kommercielle aspekt. AOF's største konkurrenter er dem, der både kan effektivisere deres administrative opgaver og skabe udviklende, lokalt forankrede initiativer. Udfordringen for os er jo, at folkeoplysning ikke står øverst på kommunernes prioriteringsliste, og derfor må vi effektivisere på andre måder – det kan man gøre på mange måder. For os handler det i høj grad om at engagere foreningsmedarbejdere og lokale ledere på en anden måde, end vi har gjort førhen, hvor man har mødtes i klassiske bestyrelser med et meget klassisk, administrativt lederarbejde. Jeg tror, at man nu skal fokusere mere på at skabe reel organiseret og forretningsmæssig forandring snarere end blot vedligehold. At bevare den idébetonede folkeoplysning lokalt er svært, især når kommunerne konstant beskærer budgetterne på området. Folkeoplysningsens formål og kerneværdier behøver dog ikke altid at være bundet til en bestemt organisering; selvstændige bestyrelser garanterer ikke nødvendigvis en værdibaseret aktivitet. Hvis pressen var kommunalt finansieret, ville vi heller ikke længere have en tilstrækkelig fri og kritisk presse. I

folkeoplysningen risikerer vi at miste frihed ved at være afhængig af offentlig, kommunalt forankret støtte, som konstant udfordres af kommunale budgetrestriktioner, hvilket begrænser foreningers engagement, muligheder og fleksibilitet. For at være relevant for borgerne skal tilbuddene være geografisk tæt på og have en attraktiv kvalitet. Og her ligger udfordringen i, at vi har en folkeoplysningslov, der gør aftenskoleaktivitet ufleksibel og rigid i forhold til finansiering og afvikling. Kommercielt set betyder det, at vi bliver udkonkurreret af aktører med mere fleksible muligheder som abonnementsordninger og løbende tilmelding. Disse aktører tiltrækker i højere grad målgrupper, som vi har svært ved at nå med vores nuværende rammer. Folkeoplysningsloven og dens ophæng på en administrativt fokuseret tilskudsmodel begrænser dermed vores evne til at nå ud til flere.

Per Paludan, sekretariatsleder i LOF

I LOF arbejder vi hver dag på at gøre det til vores styrke, at vi laver folkeoplysning med afsæt i vores værdier. Værdier, som bygger på, at vi forholder os til samfundet og de fællesskaber, vi er i. Det er naturligt for os at skabe fællesskaber og give mennesker mulighed for at lære noget. Det har vi heldigvis rigtig mange deltagere, der også er med på. Hvis man bruger et billede inden for markedsføring og forretningsudvikling, så er vi et rødt ocean. Det vil sige, at konkurren-

cen er intens, for vi er jo både et oplysningsforbund, der konkurrerer med hinanden ude i kommunerne, og så er der andre aktører som biblioteker, menighedsråd og andre foreninger, som også kæmper om danskernes tid. Men i kampen om den tid er vores største konkurrent nok egentlig TV. Og sammenlignet med TV er

det ret tydeligt, hvor folkeoplysningen adskiller sig, og hvad den kan, som TV ikke kan: Det handler om fællesskabet og om at mødes fysisk og lære sammen. LOF blev stiftet i 1945 lige efter 2. verdenskrig. Dengang var opgaven at danne befolkningen gennem et politisk oplysningsarbejde, så der ikke ville opstå et nyt nynazistisk parti. Men det er jo ikke opgaven for forbundet i dag. Der er stadig noget omkring demokratisk dannelse og det med, at alle kan være med og deltage i samfundet, men i dag handler opgaverne blandt andet om at sikre, at vi har viden og færdigheder til at begå os i en tid, hvor teknologien får større og større indvirkning. De handler om at give værktøjer til at håndtere den grønne omstilling osv. Og når man kigger ud i det helt store samfundsbillede og ud på alle de lokale foreninger, ser man en variation af tilbud, der passer til det sted, hvor oplysningsforbundet virker. Det er vores strategi at understøtte de tilbud og håbe på, at den frivillighed, som forbundet er vokset ud af, smitter af på engagementet i lokalforeningerne derude.

Henrik Christensen, sekretariatsleder i DOF

I DOF finder man selvfølgelig nogle fælles værdier, der gælder for hele forbundet, men samtidig har hver medlemsskole sine egne værdier, missioner, opgaver og målgrupper. For os handler det om, hvordan vi understøtter skolerne i det værdimæssige, men i høj grad også det forretningsmæssige. Hvis der ikke er nogenlunde sorte tal på bundlinjen, er det rigtig svært at få resten til at køre. Hvordan kan vi gøre det nemmere for skolerne? Det er spørgsmålet. Skal de have hjælp til administration og tilskud? Vil de ændre strategi, eller har de brug for nye lokaler? Vi ser på, hvordan vi kan støtte dem dér, hvor de er. Nogle gange handler det også om at spørge, hvordan det hænger sammen økonomisk. Det er en vekselvirkning: Man kan ikke bare arbejde med det værdibaserede i forhold til sin målgruppe, hvis der ikke er en økonomi til, at det kan hænge sammen. Det kan sommetider være en udfordring, at aftenskolen generelt kan stå i en lidt uheldig konkurrencesituation i forhold til andre aktører. Om disse aktører er fuldt kommercielle eller kommunale, er der ofte en mulighed hos vores konkurrenter for at lave nogle aktiviteter og tilbud,

som er billigere end det, vi kan i aftenskolen.

Derudover kan mange af de aktører lave lignende aktiviteter, men med færre krav, end vi har mulighed for. På den del synes jeg, at aftenskolerne har nogle lidt svære konkurrencevilkår. Der, hvor jeg synes, at vi kan noget ekstra, er der, hvor den "folkeoplysende vægt" spiller ind: At folk skal lære noget, det skal foregå i nogle fællesskaber, og så at vi er foreningsbaserede. Det sidste oplever jeg også giver en legitimitet i lokalsamfundet. Jeg tror, at hvis vi som oplysningsforbund flyttede vores fokus til udelukkende at være markedsfokuseret, ville vi risikere at smide den legitimitet, der ligger i at være aftenskoleforening, over bord. Man skal sgu kunne se forskel på, om man er på en aftenskoles hjemmeside eller på Zalando.

Bernhard Trier Frederiksen, sekretariatsleder i Fora

Det handler om at finde balancen mellem værdibaserede mål og kommercielle krav. En tidligere formand for Fora sagde engang, at folkeoplysning først og fremmest handler om mennesker, ikke om at opfylde krav fra støttesystemer. Aktiviteten, læringen og fællesskabet mellem mennesker bør være det bærende element. I praksis kan dette være svært, da folkeoplysningsloven kræver, at foreninger agerer kommercielt for at få støtte. I Fora arbejder vi for, at støtten i højere grad rettes mod aktiviteter frem for løn, hvilket vil kræve en lovændring. Værdierne entusiasme og det gennemgående købmandskab skal gå hånd i hånd. Aktiviteter og handlinger skal drives af værdier og formål – ellers er de ikke menneskeligt bæredygtige. Det nytter ikke at have en aktivitet, der giver økonomisk overskud, men som ingen i foreningen finder spændende eller vigtig. Uden engagement vil aktiviteten dø ud. Værdier først og derefter købmandskab. På den ene side kan en overskudsdrævet økonomisk tilgang sikre, at populære aktiviteter bliver gennemført, men det betyder ikke nødvendigvis, at disse aktiviteter er dem, arrangørerne finder vigtige, og så bliver de ikke til noget alligevel. Hvis kursuskataloget

kun indeholder sikre sællerter, risikerer man, at nyskabelser og morgendagens succeser forsvinder.

Bibliotekerne udgør den største konkurrent til folkeoplysningens tilbud, men deres udbud er per definition gratis og offentligt finansieret. Derfor bør der søges samarbejde med dem og andre offentligt finansierede tilbud, som kulturhuse og aktivitetscentre, så de bliver partnere i stedet for konkurrenter. TV og YouTube, som giver let adgang til instruktionsvideoer, der viser, hvordan du lærer noget, så du ikke behøver gå på et kursus, er også konkurrenter, men det unikke ved kurserne er jo fællesskabet. Fremtiden for folkeoplysning handler om at møde de nye folkelige initiativer og vise, at de er ægte og ikke blot kommercielle, ligesom borgerinitiativer, festivaler, åbne tilbud osv. Med de nuværende strukturer risikerer vi desværre at blive gennemsnitlige fritidstilbudssælgere.

Aftenskolerne under pres fra gratis tilbud

Af Rikke Vium Madsen, udviklingskonsulent i Fora

Trods bibliotekerne er en af de helt store konkurrenter til aftenskolernes aktiviteter, er der også stort potentiale for samarbejde. Og så kan biblioteket yderligere fungere som en "appetitvækker" for folk, der senere vil tage et mere dybdegående kursus på aftenskolen.

Aftenskoler oplever i stigende grad konkurrence fra biblioteker og kommunale aktiviteter, som er gratis – eller næsten gratis. Men hvordan påvirker disse aktiviteter aftenskolernes mulighed for at tiltrække kursister?

Flere kommuner har i dag aktivitetscentre med fag, der ligner aftenskolens kurser, for eksempel bevægelses- og krea-fag. Forskellen er bare, at kommunerne kan tilbyde deres aktiviteter til en meget lav deltagerbetaling. For aftenskolerne er det desværre en tilbagevendende udfordring, at de skal konkurrere med kommunerne og bibliotekerne. Hvad betyder det egentlig for aftenskolerne? Fora Magasinet har lavet en rundspørge blandt skoleledere for at belyse, hvem aftenskolerne oplever som de største konkurrenter, hvad der presser forretningsdelen mest, og hvordan de håndterer konkurrencen lokalt.

AFTENSKOLERNE ER KONKOLLEGAER

Når skoleledere bliver spurgt, hvem der er deres største konkurrenter, er svaret præget af en samarbejdsorienteret holdning til de øvrige aftenskoler i kommunen. Mange aftenskoler ser ikke hinanden som direkte konkurrenter, da hver skole i mange tilfælde har sin egen niche, målgruppe og lokalområde. Ofte har man også som aftenskoler brug for at stå sammen, for eksempel i forhold til

rammebetingelserne. Det begreb, der oftest bruges om de andre aftenskoler, er konkollegaer. På de områder, hvor der er direkte konkurrence, ses det overvejende som en sund konkurrence, der gavner alle aktører.

PRES FRA BIBLIOTEKER OG KOMMUNALE TILBUD

Den største konkurrence kommer i stedet fra de tilbud, som biblioteker og kommuner udbyder. Aftenskolerne kan simpelthen ikke konkurrere med den lave eller slet ikke eksisterende deltagerbetaling, særligt i en tid med kommunale besparelser, der nødvendigvis må føre til øget deltagerbetaling i aftenskolerne.

Flere aftenskoler melder om faldende tilslutning til deres hold, i takt med at bibliotekernes og kommunernes tilbud bliver mere prismæssigt attraktive. Konsekvensen er, at kurser må aflyses, hvis der ikke er nok tilmeldte, og at værdien af aftenskolernes traditionelle folkeoplysning – med fokus på fællesskab, læring og aktivt medborgerskab – kan blive devalueret.

Udfordringerne for aftenskolerne handler dog ikke kun om at tiltrække kursister. Aftenskolerne oplever også konkurrence om underviserne, da underviserkompetencerne er efterspurgt af flere aktører. Derudover tager de mange administrative krav tid fra udviklingsarbejdet, hvilket gør det sværere at tilpasse sig den ændrede konkurrencesituation.

HVAD KAN AFTENSKOLERNE SELV GØRE?

Flere skoleledere anbefaler at rejse konkurrencesituationen i det lokale folkeoplysningsudvalg. Gennem et stærkt samarbejde mellem kommunens aftenskoler og Kultur- og Fritidsforvaltningen har man for eksempel i Assens Kommune ændret tilskudsreglerne, så kurser med få tilmeldte kan få større tilskud. Det har gjort det muligt at fastholde flere kurser i nærområdet, så deltagerne ikke behøver at tage til nabokommunerne – til gavn for både miljøet, det lokale fællesskab og endelig også beløbet til mellemkommunal refusion.

Trods konkurrencesituationen peges der også på potentialer for samarbejder, særligt med de lokale biblioteker. Bibliotekerne kan fungere som en “appetivvækker” for folk, der senere vil tage et mere dybdegående kursus på aftenskolen. Aftenskoler og biblioteker har forskellige rammer og formål, men ved at koordinere tilbuddene kan de tilsammen skabe en bredere vifte af aktiviteter, der styrker lokalsamfundet.

“ Den største konkurrence kommer i stedet fra de tilbud, som biblioteker og kommuner udbyder. ”

Et tæt samarbejde kan også sikre bedre lokal koordinering, så der også i fremtiden er plads til alle tre aktører. Hvis aftenskoler oplever, at et bibliotek tilbyder lignende aktiviteter, kan det være gavnligt at tage dialogen og søge et samarbejde. Lokale folkeoplysningsudvalg eller aftenskolesamråd er oplagte fora for denne type drøftelser, hvor man sammen med de øvrige aftenskoler kan finde løsninger, der sikrer en mangfoldighed af tilbud i lokalsamfundet. ■

HVORDAN IMØDEGÅR MAN KONKURRENCESITUATIONEN LOKALT?

Vi vil meget gerne høre om jeres erfaringer med emnet. Del dem ved at skrive til Foras udviklingskonsulent Rikke på rikke@fora.dk

Sorg og skabelse

I Aalborg kan voksne, der har mistet en nærtstående, mødes og arbejde med keramik. Forløbet er en ny måde at tænke sorg og sorgterapi på, og kombinationen af samtale og håndarbejde gør rummet og oplevelsen unik, mener både underviser og deltagere.

Af Molly Christensen, kommunikationskonsulent og redaktør i Fora

I sommer på Kulturmødet Mors spurgte Fora i samarbejde med aftenskolen FOKUS Folkeoplysning, om keramikere kan erstatte psykiatere. Og måske er der noget om det, for aftenskolen har flere gange haft succes med indsatser, der kombinerer keramik og et terapeutisk rum. Først med keramikforløbet "Ler former mennesker," som henvendte sig til unge med ondt i livet, og nu med "Keramik og Sorg", hvor deltagerne er voksne, der har mistet en nærtstående.

EN MÅDE AT VÆRE I VERDEN PÅ

Charlotte Kongsbak underviser i forløbet "Keramik og Sorg" og er keramikker og sorgrådgiver. Da Charlotte mistede sin mand for fire år siden, manglede hun et sted, hvor hun kunne dele sin sorg med andre. Samtidig opdagede hun, at de dage, hvor hun tog hen i sit keramikværksted og arbejdede, blev bedre og nemmere at være i end de andre dage: "Jeg kom ned i kroppen og væk fra hovedet. De plagsomme tanker blev lidt mindre tunge. Det måtte jeg kunne bruge til noget, tænkte jeg. Og derfor tog jeg en uddannelse som sorgrådgiver," fortæller hun.

I undervisningen kan deltagerne dele deres tanker og følelser omkring sorgen og personen, de har mistet, samtidig med at de kan skabe noget håndgribeligt, en fysisk genstand. Charlotte håber, at den kreative proces bliver en del af deltagernes måde at være i verden på og drage omsorg for sig selv på.

Majbrit på 32 år er en af deltagerne på "Keramik og Sorg". Hun fortæller, at hun ikke havde dybere tanker om kombinationen af keramikken og det terapeutiske, inden hun startede på holdet: "Jeg hørte om det fra en nabo og syntes, det lød spændende. Min mand og jeg stod på venteliste til en sorggruppe gennem Dansk Center for Familier & Sorg, men det virkede til at have lange udsigter, så 'Keramik og Sorg' virkede som et godt alternativ for mig. Samtidig havde jeg allerede gået på et enkelt forløb i KERAM!KKEN i FOKUS og ville gerne prøve det igen."

Hun tilføjer, at det for hende er hele forløbet og kombinationen af ler og det terapeutiske, som har påvirket hendes sorgproces: "Leret skaber et rum, hvor man kan bearbejde sorgen på andre måder end i en klassisk sorggruppe. Hvis man vil snakke, er der rig mulighed for det, men der bliver ikke pinlig tavshed, hvis man ikke har noget at sige, idet man jo bare kan koncentrere sig om leret. På en måde fjerner leret de udfordringer, som man nogle gange kan have i samtalen og samspillet med andre mennesker, og giver mere plads til at snakke om de ting, der er vigtige," siger Majbrit.

POSITIV INDFLYDELSE PÅ SORGPCROCESSEN

Charlotte forklarer, hvordan de ting, deltagerne fremstiller, kan være med til at give sorgen et konkret udtryk og hjælpe med at integrere minderne om de afdøde i deres liv på en meningsfuld måde fremover: "Det med at skabe noget, som minder om den afdøde, føles som om, at man er lidt i kontakt med dem. Man kan sige, at man skal have oversat dem til at være med på en ny måde i livet, fordi de ikke er med som levende mere," forklarer Charlotte. Hun har oplevet, at flere af deltagerne skaber genstande, som har en direkte forbindelse til den, de har mistet: "Det kan for eksempel være et fad eller en skål med et aftryk fra en ting, du har fået af den afdøde. Det er en måde at have sin historie med sig, og det tror jeg bare, vi har gjort alt for lidt. Hvor når er det lige, man rydder ud i den afdødes ting, og hvordan er det lige, man kommer videre? Der er altid nogen, der har nogle faste idéer om, at man hurtigt skal på arbejde igen, og at man hurtigt skal skille sig af med tingene, men nej; det er ikke nødvendigvis sådan, det ser ud for den, der har mistet."

Forløbet er også med til at skabe en følelse af ikke at være alene i sorgen: "Man kan sige, hvad man har på hjerte, uden at være nervøs for at blive misforstået," forklarer Charlotte. "Nogen er simpelthen så rasende, og det må man godt være her. Andre har brug for at tale om den afdøde hele tiden, og det er der også plads til." Fællesskabet bliver også en støtte i forhold til de helt praktiske udfordringer, som sorgen kan medføre i hverdagen. For eksempel i forhold til familiearrangementer eller andre sociale sammenhænge, som kan være svære, hvor deltagerne kan vende deres erfaringer og råd med hinanden.

Katrine på 30 år deltager også i forløbet hos Charlotte. Hun hørte om forløbet via Instagram sidste år, som var den første jul uden hendes mor. "Jeg har tidligere overvejet en almindelig sorggruppe, men for mig var det meget overvældende at skulle sidde så intenst og snakke sammen. Det at have noget i hænderne og have muligheden for at glide ind og ud af samtalen gjorde det mere overskueligt for mig," fortæller hun. For Katrine har forløbet haft en positiv indflydelse på hendes sorgproces: "Da jeg startede på holdet, fandt jeg ud af, at jeg ikke var alene i min sorg, og mange af de ting, som fyldte i min hverdag, fyldte også hos de andre. Sorgen blev derfor mindre ensom, og jeg kunne se ved nogle af de andre, som havde mistet for længere tid siden, at de var landet et godt sted, og det gav håb."

VEKSELVIRKNING MELLEM SORG OG DAGLIGDAG

Charlotte mener, at der i Danmark i en del år har været en tendens til, at håndarbejde er blevet set som værende mindre værdifuldt end intellektuelle discipliner. "Det er en skam," siger hun og tilføjer: "Det er en måde at mestre sin tilværelse på, som er mindst lige så vigtig. Hvis du kan reparere dit tøj, kan male en væg og så videre, så får du mulighed for at agere i livet på en anden måde, når du bliver stillet i forskellige livssituationer."

Både Majbrit og Katrine svarer klart ja til, at de kan anbefale forløbet til andre, der er i sorg. Begge understreger følelsen af samhørighed med de andre, og Katrine fortæller, at det har påvirket hendes sorgforløb til det bedre: "Det er ikke kun sorgen, som fylder på holdet, men også alle livets gode ting. Der er mulighed for en vekselvirkning mellem sorg og dagligdag, og det er et rart sted at være. Det er et sted, hvor man bliver grebet, og hvor man er med til at gribe andre."

Som underviser drømmer Charlotte om, at keramikforløbet kan udvikle sig til et mere permanent tiltag, hvor tidligere deltagere kan komme og lave noget kreativt sammen nogle gange om året: "Jeg kunne godt tænke mig at have et åbent værksted, hvor vi mødes fast, for eksempel et par søndage om året – sådan lidt caféagtigt. Flere af dem mødes privat og er ikke færdige med at se hinanden, så det kunne jeg rigtig godt tænke mig at bygge videre på," afslutter hun. ■

KERAMIK OG SORG

Sorgforløbet "Keramik og Sorg" i KERAMIKKEN i FOKUS Aalborg er et pilotprojekt, der henvender sig til voksne over 18, som har mistet en nærtstående og som stadig mærker sorgen. På forløbet er der plads til samtale, som i traditionelle sorggrupper, samtidig med, at man mødes med andre om et fælles tredje, nemlig keramikken. Forløbet tilpasses deltagerens ønsker og behøver ikke have en direkte forbindelse til tabet. Keramiker og sorgrådgiver Charlotte Kongsbak vejleder i teknikker og idéer. Som del af pilotprojektet undersøges keramikarbejdets gavnlige effekt på sorg ved hjælp af WHO-5's Trivselsindeks, som deltagerne udfylder ved forløbets første og sidste mødegang. Forløbet er gratis og strækker sig over syv gange. Indtil videre har 81 deltaget på forløbet, og ud af dem har 85% mærket en øget trivsel.

Charlotte Kongsbak underviser i forløbet "Keramik og Sorg" og er keramiker og sorgrådgiver. Hun oplever, at arbejdet med leret skaber et rum, hvor man kan bearbejde sorgen på andre måder end i en klassisk sorggruppe.

Demenskor i Danmark vinder Folkeoplysningens Pris

Årets vinder af Folkeoplysningens Pris er partnerskabet Demenskor i Danmark, som har taget landet med storm, blandt andet med DR-serien "Demenskoret".

Af Henriette Corvinus, foreningskonsulent i Fora

Folkeoplysningens Pris blev uddelt på Folkeoplysningens Dag, som i år fandt sted den 30. oktober. Ud af 33 indstillinger var de fem nominerede i år: vinderen Demenskor i Danmark, Andelsgaarde, Maratonsang (Vartovkollegiet), Det Store Ålegræsinitiativ (Tænkertanken Hav) og Vild med vilje.

Demenskor i Danmark er et unikt samarbejde mellem Alzheimerforeningen, Sangens Hus, Aalborg Universitet og Danmarks Radio. Initiativet er støttet af Lundbeckfonden.

Demenskor i Danmark har skabt en bred vifte af initiativer landet over i form af kurser, samtaler og debat. Blandt andet har en udsendelsesrække på DR gennem en periode sat fokus på livet med demens – både for dem, der lever med sygdommen, og deres pårørende. Samtidig er hundredvis af korledere blevet uddannet i at lede demenskor, mens medarbejdere på plejehjem, aktivitetscentre og

demenscaféer har fået sangkurser med formålet at styrke sangen, når mennesker med demens kommer hos dem.

Prisen blev overrakt af formanden for DFS, Per Paludan Hansen, som roste samarbejdet: "Det ekstraordinære partnerskab kan vise vejen for mere samarbejde med folkeoplysningen og skabe nye fællesskaber. Desuden har samtaler og debatter på baggrund af udsendelserne været med til at skabe forståelse for demens og sat gang i en folkelig forandring."

Om den folkelige forandring, som Demenskor i Danmark har sat skub i, uddyber Lisa Loannou, der er kommunikationskonsulent i DFS:

"Initiativet har skabt en opmærksomhed i den brede befolkning omkring en sygdom, der i dag er den fjerdehyppigste dødsårsag i Danmark. Og med en aldrende befolkning vil endnu flere blive ramt i fremtiden. Derfor er det vigtigere end nogensinde at skabe medmenneskelig forståelse for demens. Med Demenskor i Danmark er en stor del af befolkningen blevet klædt bedre på til at bygge bro til de mennesker, der langsomt mister kontakten til vores fælles verden. Hos flere af DFS' medlemmer har de mærket en stor interesse og efterspørgsel på kor for mennesker med demens, og mange steder er de i fuld gang med at få skabt demenskor. Med de mange

Foto Frederik Thorkild Madirazza

Hele det glade og stolte partnerskab bag Demenskor i Danmark var til stede ved overrækkelsen af prisen.

FOLKEOPLYSNINGENS PRIS

Folkeoplysningens Pris uddeles hvert år som en del af Folkeoplysningens Dag, som Dansk Folkeoplysnings Samråd arrangerer. Prisen gives til et initiativ, der er ekstraordinært, skaber nye fællesskaber, har stor gennemslagskraft, og som bidrager til udviklingen af folkeoplysningen. Vinderen får sammen med prisen 10.000 kr., der er øremærket til at udbrede det folkeoplysende initiativ. Juryen i år bestod af: Søren Peter Hansen, direktør, FOF Aarhus, Kirsten Ida Enemark, viceforstander, Roskilde Festival Højskole, Pia Svendrup, bestyrelsesmedlem i DAOS, Annemarie Balle, formand for Folkevirke, og Sofie Nymand Ammundsen, Dansk Folkeoplysnings Samråd.

nye demenskor, der er på vej, opstår fællesskab hos en målgruppe, hvor nye relationer ofte synes umulige på grund af sygdom. Gennem to af folkeoplysningens stærkeste komponenter - korsang og fællesskab - vender sproget og livsglæden for en stund tilbage. På den måde lever det bedste fra programmet videre, efter programmet er slut, ude i virkeligheden og i den folkeoplysende verden.”

Juryen var også enige om, at Demenskor i Danmarks betydning strækker sig langt ud over selve projektet – det har sat en folkelig bevægelse i gang og givet håb til mennesker med demens og deres familier. ■

DEMENSKOR I AFTENSKOLEN

Rundt omkring i landet udbyder mange aftenskoler forskellige typer af koraktiviteter. Og med DR's populære udsendelse er der kommet turbo på lysten til at udvikle og udbyde demensvenlige kor – og faktisk også andre demensvenlige aktiviteter. Hvis du vil i gang med demenskor eller søger inspiration til andre typer af aktiviteter for målgruppen og deres pårørende, så er der rigtig god hjælp at hente i blandt andet Alzheimerforeningen, ligesom Sangens Hus udbyder kurser til korledere om ledelse af demenskor. Her er 3 gode råd, hvis du vil i gang med demenskor i din forening:

- **Kontakt relevante samarbejdspartnere** som fx demensnetværk og den lokale Alzheimer-forening.
- **Find en erfaren korleder**, der har forståelse for demens, eller sørg for, at din nuværende korleder får den nødvendige viden. Fx gennem et kursus hos Sangens Hus. Der kan også søges viden i den lille manual til demenskor og fællessang, som Aalborg Universitet, Alzheimerforeningen og Sangens Hus har udviklet.
- **Skab en fast struktur**, der giver tryghed og genkendelighed for deltagerne. Overvej også at involvere frivillige eller pårørende, som kan støtte og hjælpe deltagerne.

Fleksibel Workshopdag 2025

TEMA: Forretningen i foreningen

DATO: 1. februar 2025 kl. 10.00–19.30

STED: Kursuscentret Hornstrup, Kirkebyvej 33, 7100 Vejle

PRIS: 450,- hele dagen / 300,- uden netværkstapas

Fleksibel Workshopdag kredser i år om forretningsdelen af foreningernes virke og om, hvordan man styrker folkeoplysningens markedsposition.

Hvordan kan vi styrke sammenhængen mellem vores markedsføring og de målgrupper, vi har eller

gerne vil have? Hvad skal der til for at få kontakt til nye samarbejdspartnere og målgrupper? Kan der bruges adfærdsforskning til at hjælpe os i retning af nye idéer?

Der stilles mange spørgsmål, og forhåbentlig kommer der også nogle svar, så vi alle går hjem med mere indsigt i den verden, vi er en del af.

Dagen byder på oplæg og workshops i en ny struktur, som vi glæder os til at dele med jer. Indbydelse og program til dagen er blevet sendt ud.

Sådan kan aftenskoler skabe liv og vækst

Foreninger, der råder over egne lokaler, har mulighed for at skabe liv og aktivitet udenfor deres normale "åbningstid" ved at leje eller låne lokalerne ud til andre. Flere af Foras foreninger har opnået synlighed og skabt relationer ved at åbne deres lokaler op for private arrangementer og møder.

Aftenskolerne er en hjørnesten i folkeoplysningen og fungerer som samlingspunkter, hvor vi kan mødes, lære nyt, og udvide vores horisonter. Uanset om det er at mestre keramik eller finde balancen i en yogaøvelse, udgør aftenskolen et vigtigt tilbud i lokalsamfundet. Men hvordan sikrer vi, at aftenskolerne kan overleve og fortsat trives i en tid, hvor konkurrencen om folks fritid og opmærksomhed er stigende?

Af Marlene Berth Nielsen, souschef i Fora

UDVIKLING SOM OVERLEVELSESSTRATEGI

Når vi taler om udvikling i aftenskolerne, handler det ikke kun om at tiltrække flere deltagere, men om at styrke foreningens økonomiske bæredygtighed og tilpasningsevne for at sikre dens fremtid. En vigtig del af denne proces er at tænke forretningsorienteret og kigge på, hvordan vi kan skabe en robust økonomisk base gennem mangfoldige aktiviteter og indtægtskilder. Hvis vi har forskellige aktiviteter på programmet, står vi stærkere og mere modstandsdygtigt – især i perioder, hvor kerneaktiviteterne kan være presede. Foreninger og aftenskoler har mange muligheder for at styrke deres aktiviteter og indtægter, men det kræver, at vi supplerer vores kerneaktiviteter og går nye veje ud over de traditionelle tilskudsbrøker. Og dét åbner folkeoplysningsloven faktisk også mulighed for.

FLEKSIBLE KURSUSTILBUD OG NYE MÅLGRUPPER

En oplagt vej til udvikling er at introducere nye aktivitetstyper, som kan tiltrække andre målgrupper end dem, aftenskolen traditionelt har henvendt sig til. Nutidens deltagere efterspørger ofte fleksible løsninger og vil sjældent forpligte sig til en hel sæson. Her kan fleksible kursusformater være vejen frem. Flere aftenskoler eksperimenterer derfor med innovative tilbud som klippekort, trænselv-hold og workshops. Nogle laver også ultrakorte kurser af nogle timers varighed som en form for smagsprøve, der giver deltagerne mulighed for at prøve en aktivitet af, før de binder sig til et længere kursus. Denne fleksibilitet gør det muligt at tilpasse sig deltagernes præferencer og skabe større variation i kursusudbuddet.

Flere foreninger har haft succes med formater som studiekredse, værkstedsgrupper eller forskellige typer af håndarbejdscaféer. Studiekredse eller værkstedsgrupper har den fordel, at de er drevet og styret (og ganske ofte også opfundet) af deltagerne selv. Det kan være en gruppe af lokalhistorisk interesserede, der har brug for et sted at mødes og nogle gange få en oplægsholder ind for at "løfte" arbejdet. Eller en kunstmalergruppe, der lærer og hjælper hinanden, men indimellem gerne vil løftes fagligt af en ekspert. Med disse fleksible tiltag skaber aftenskolen en moderne og alsidig ramme, hvor alle aldersgrupper og livsstile kan finde noget, der matcher deres behov.

PARTNERSKABER SOM MOTOR FOR UDVIKLING

Partnerskaber med kommunen og andre organisationer giver også store muligheder for udvikling. Folkeoplysningsloven giver aftenskoler mulighed for

at indgå partnerskaber med forskellige kommunale forvaltninger, og her kan aftenskolerne med fordel tænke bredt. Partnerskaber kan f.eks. omfatte aktiviteter for ældre borgere, udsatte grupper eller projekter relateret til kommunale klimaplaner eller folkesundhed. Et godt eksempel på et partnerskab er projektet "Ler Former Mennesker," hvor FOKUS Folkeoplysning samarbejdede med kommunen om kreative aktiviteter for sårbare borgere. Et andet eksempel er Verringe Husflids projekt "Kultur på recept," hvor kreative tilbud hjalp sårbare borgere. Partnerskaber af denne type kan ikke kun skabe vækst for aftenskolen, men bidrager samtidig til lokalsamfundet og støtter folkeoplysningens bredere formål.

FINANSIERING GENNEM PULJER OG FONDE

For mange aftenskoler er puljemidler og fonde afgørende for at kunne realisere nye idéer og projekter. Kommunerne har ofte udviklingspuljer på kultur- og fritidsområdet, men aftenskolerne kan også finde støtte i andre sektorer. På Foras skoleledertræf i foråret, fortalte Jan Johansen fra Odense Aftenskole om, hvordan de har gjort puljemidler til en fast del af deres forretningsmodel. De søger løbende om midler til udvikling og nye aktiviteter.

Kommunale puljer giver desuden mulighed for at eksperimentere med aktiviteter, der normalt ligger uden for aftenskolens økonomiske ramme. Det kan være aktiviteter i folkeskoler, sundhedsinitiativer eller klimaprojekter. Ved at integrere disse muligheder i deres strategi kan aftenskolerne sikre en stabil økonomi, samtidig med at de tilbyder relevant undervisning og oplysning til lokalsamfundet.

LEJE OG UDLÅN AF LOKALER

Foreninger, der råder over egne lokaler, har mulighed for at skabe liv og aktivitet udenfor deres normale "åbningstid" ved at leje eller låne lokalerne ud til andre. Flere af Foras foreninger har opnået synlighed og skabt relationer ved at åbne deres lokaler op for private arrangementer og møder. For eksempel udlejer Midtfyns Husflid deres hus til private fester og udlåner også lokalerne gratis til andre foreninger, der mangler et mødested.

Kompetencehuset er et andet eksempel på en forening, der har haft succes med at åbne deres hus op ved at stille lokaler til rådighed for bestyrelserne i nogle frivillige ungdomsorganisationer. Denne form

For mange aftenskoler er puljemidler og fonde afgørende for at kunne realisere nye idéer og projekter. Kommunerne har ofte udviklingspuljer på kultur- og fritidsområdet, men aftenskolerne kan også finde støtte i andre sektorer.

for åbenhed er ikke kun en potentiel indtægtskilde; den skaber også synlighed og muligheder for nye samarbejder og deltagere.

FREMTIDSSIKRING GENNEM MANGFOLDIGHED OG TILPASNING

For at sikre fremtidig vækst og overlevelse er det afgørende, at aftenskolerne formår at tilpasse sig nye behov og udvikle aktiviteter, der både styrker økonomien og skaber relevans. Ved at udnytte mulighederne i partnerskaber, puljemidler og fleksible kursustilbud kan aftenskolerne forny sig og skabe vedvarende værdi for både eksisterende og nye deltagere.

En aftenskole, der kontinuerligt udvikler sine aktiviteter og udvider sit tilbud, vil ikke blot være bedre rustet til at modstå fremtidige udfordringer, men vil også blive en uundværlig del af lokalsamfundet. Det er derfor vigtigt, at bestyrelser og ledelser tænker langsigtet og fokuserer på at skabe en mangfoldig og dynamisk forening, der møder deltagernes behov nu og i fremtiden. ■

SÅDAN KOMMER I I GANG: 5 RÅD TIL LIV OG VÆKST I AFTENSKOLEN

1. **Identificér lokale behov:** Overvej, hvilke typer kurser og aktiviteter der kan tiltrække nye deltagere i lokalområdet, og start med enkle, fleksible formater.
2. **Skab synlighed gennem partnerskaber:** Indgå samarbejder med kommunen og lokale foreninger, som kan give både synlighed og nye målgrupper.
3. **Eksperimentér med fleksible tilbud:** Prøv klippekort, kortere forløb og forskellige typer af studiekredse eller værkstedsgrupper.
4. **Udnyt jeres lokaler bedre:** Overvej at leje eller låne lokaler ud, når de står tomme, og lad andre foreninger bidrage til husets liv.
5. **Søg puljer og fonde:** Puljemidler kan være en værdifuld økonomisk ressource, så sørg for at have en plan for løbende ansøgninger til relevante projekter.

Nye målgrupper kræver nye tilgange

Hvis der er én ting, som går igen, når Foras medlemsforeninger stiller spørgsmål i forhold til målgrupper, så er det: Hvordan tiltrækker vi de unge, flere mænd, ja, nye målgrupper? Svaret er sjældent så simpelt, som spørgerne ellers håber på, men med en ny rapport fra Videncenter for Folkeoplysning dykker vi ned i, hvilke barrierer visse målgrupper møder, når de ser på aftenskolerne, og kommer med forslag til, hvordan man kan gøre sine tilbud attraktive for selv samme grupper.

Af Kasper Elkjær, kommunikationskonsulent i Fora

I en ny rapport fra Videncenter for Folkeoplysning (Vifo) ser de nærmere på aftenskolerne i Rødovre Kommune og ikke mindst hvilke barrierer udvalgte målgrupper støder på i forhold til at vælge aftenskolernes tilbud til. Der er nemlig store udfordringer med at tiltrække yngre kursister, mænd og borgere med anden etnisk baggrund en dansk. I dag bliver aftenskolerne primært brugt af ældre kvinder. Og selvom de er loyale og tilfredse kursister, begrænser det også aftenskolernes potentiale til at spille en bredere rolle i lokalsamfundet.

Et værktøj til at få fat i unge målgrupper kan være kampagner med korte videoer på sociale medier, hvor unge deltagere viser deres oplevelser fra aftenskolehold for eksempel gennem udfordringer, kreative projekter eller sociale aktiviteter.

Derfor har folkene bag rapporten spurgt personer fra målgrupperne, hvad de tænker om aftenskolerne og deres tilbud, hvilket har resulteret i konkrete anbefalinger til, hvordan aftenskolerne kan åbne dørene for nye målgrupper og tilpasse deres markedsføring og samarbejder for at nå bredere ud. Anbefalinger, der også kan være nyttige for andre aftenskoler, som står overfor lignende udfordringer.

ALTOVERSKYGGENDE BARRIERER

Mange aftenskoler har en aldersfordeling, hvor de ældre generationer fylder mest. I Rødovre Kommune er 71% af kursisterne 66 år eller derover, samtidig med at dem på 35 år eller derunder kun udgør 2,3%. De unge deltagere er altså markant underrepræsenterede. Rapporten peger på, at dette delvist skyldes en gammeldags opfattelse af, hvad aftenskoler tilbyder. Unge forbinder ofte aftenskole med et lidt stift og traditionelt skolemiljø, hvilket ikke umiddelbart appellerer til dem. Dertil kommer, at mange unge føler, at aftenskolens aktiviteter er for dyre eller ikke relevante nok i forhold til deres interesser og livssituation.

For mænd er billedet lidt anderledes, men resultatet er det samme – lav deltagelse. Undersøgelsen peger på, at de eksisterende tilbud ikke nødvendigvis appellerer til mandlige deltagere. Især tilbud inden for bevægelsesfag er domineret af kvinder, men det samme gør sig også gældende for de manuelle fag. Og her opfordrer rapporten aftenskolerne til at gentænke, hvordan de præsenterer deres aktiviteter. Mænd bruger som regel deres venner og familie til at finde nye aktiviteter og efterspørger ofte noget mere konkret eller resultatorienteret – det kan handle om at bygge noget, udvikle en specifik kompetence eller udfordre sig selv fysisk.

Endelig er der gruppen af borgere med anden etnisk baggrund end dansk, som også er underrepræsenteret på aftenskolerne. Rapporten peger på, at en manglende kulturel tilknytning til aftenskoletraditionen kan være en barriere, da de ikke nødvendigvis ved, hvad aftenskolen handler om. Derfor er det nødvendigt at nytænke aftenskolemiljøet og skabe nye muligheder, der kan vække interesse og gøre tilbuddene relevante for denne målgruppe.

ANBEFALINGER TIL AT NÅ DE UNGE

Hvis man som aftenskole ønsker at tiltrække flere unge, er det vigtigt at ændre sin kommunikation og gøre aktiviteterne mere synlige og attraktive på de platforme, hvor de unge befinder sig. Rapporten foreslår blandt andet øget brug af sociale medier som Instagram og TikTok, hvor man kan præsentere aftenskoleholdene på en måde, der taler direkte til unges interesser.

Et konkret eksempel kunne være en kampagne med korte videoer, hvor unge deltagere viser deres oplevelser fra aftenskoleholdene – for eksempel gennem udfordringer, kreative projekter eller sociale aktiviteter, som vil resonere med målgruppen. Dette kræver selvfølgelig, at man kender nogle unge der vil være med i videoerne, samt at man som kampagneansvarlig har sat sig ind i, hvordan man skal lave indhold til de nævnte medier, så kommunikationen ikke rammer forbi målgruppen. Men har man adgang til unge, der samtidig synes, det kunne være sjovt at lave, så er potentialet der også for at kunne nå ud til endnu flere i målgruppen.

Derudover kan fleksibilitet i tilmeldingsstrukturen være afgørende for at nå de unge. Mange unge har et travlt liv, der nogle gange for-

Antallet af mænd, der kommer i aftenskole, er langt lavere end tallet for kvinder. En undersøgelse fra Vifo peger på, at mænd ofte efterspørger noget konkret eller resultatorienteret som at bygge noget, udvikle en specifik kompetence eller udfordre sig selv fysisk. Det er værd at tænke over, når man som aftenskole skal lave præsentationer af sine kurser.

andrer sig fra uge til uge. Det betyder, at lange og forpligtende kursusforløb ikke passer til deres hverdag. Ved at tilbyde klippekortsordninger eller kortere kursusforløb kan man gøre det lettere for unge at deltage, når det passer ind i deres kalender.

HVORDAN FÅR MAN FAT I FLERE MÆND?

For at tiltrække flere mænd er det vigtigt at tydeliggøre, hvilke kompetencer og resultater der kan opnås gennem aftenskolens tilbud. Ifølge rapporten har mænd ofte mere fokus på en undervisers kompetencer og det faglige niveau end kvinder, som i højere grad har øje for det pædagogiske og sociale.

Det kan derfor være en fordel at præsentere sine aktiviteter på en måde, der betoner det konkrete udbytte – det kunne eksempelvis handle om at blive bedre til praktisk håndværk, lære at kode eller måske endda få adgang til specialiseret viden inden for et bestemt interessefelt. Mænd responderer ofte godt på udfordringer, så hvorfor ikke præsentere kurser som noget, der kræver engagement og giver stolthed, når man er færdig?

AT SKABE EN KULTUR FOR DELTAGELSE BLANDT BORGERE MED ANDEN ETNISK BAGGRUND

For borgere med en anden etnisk baggrund end dansk handler det om at skabe en kultur for deltagelse. Rapporten peger på, at aftenskolerne kan arbejde med at gøre deres tilbud mere relevante ved at samarbejde med integrationsprojekter og lokale organisationer. Det kunne for eksempel være gennem arrangementer som fællesspisning, musik- og danseaftener eller workshops, hvor forskellige kulturer præsenteres og fejres. På den måde bliver aftenskoleaktiviteterne en mere naturlig del af lokalsamfundet.

Samtidig anbefales det at sikre, at information om aftenskolernes tilbud er tilgængelig på flere sprog og gennem forskellige kanaler, så man kommer i kontakt med målgruppen dér, hvor de er. Mange i denne målgruppe kender ikke aftenskolekonceptet, og derfor handler det først og fremmest om at skabe kendskab og åbne for dialog om, hvad aftenskolen kan tilbyde.

VEJEN FREM

Aftenskolerne i Rødovre – og i resten af landet – har en stor mulighed for at blive relevante for mange flere mennesker. Men det kræver en ændring i tilgang og kommunikation. Hvis aftenskolerne kan formå at vise unge, mænd og borgere med anden etnisk baggrund end dansk, at de er velkomne, og at der er noget at hente for dem, vil aftenskolerne kunne opnå en langt bredere rolle i (lokal) samfundet. Det handler om at tilpasse sig, møde folk, hvor de er, og vise, at aftenskolen er mere end traditionel undervisning – det er et sted for fællesskab, udvikling og måske endda lidt hygge. ■

OM RAPPORTEN

Rapporten "Aftenskolerne i Rødovre – Mod en ny fortælling, nye målgrupper og nye samarbejder" er udarbejdet af Videncenter for Folkeoplysning og er anden delrapport i en større undersøgelse af aftenskolerne i Rødovre Kommune. Den fokuserer på perspektiver fra aftenskolekursister, undervisere og kommunale aktører, og undersøger blandt andet de barrierer, der er for at tiltrække nye målgrupper til aftenskolerne. Rapporten bygger på interviews og undersøgelser blandt både nuværende og potentielle kursister og identificerer udfordringer forbundet med at tiltrække yngre voksne, mænd og borgere med anden etnisk baggrund end dansk. Den indeholder konkrete anbefalinger til, hvordan aftenskolerne kan tilpasse deres tilbud, kommunikation og samarbejder for at nå bredere ud og skabe større relevans for disse grupper.

Forening og forretning for snart 100 år siden

NR. 17
6. AARGANG

Brugsforenings-Bladet

22. AUGUST
1933

DETTE NUMMER INDEHOLDER:

Forsidebillede:	En Dag paa Hovmarken. Af A. I. Gejlager	394
I Syltetiden —	Tiden og Priserne	396
Forening og Forretning	Lykkens Smil. Af Johs. Weltzer	398
Skolemæssig Uddannelse af Andelsbevægelsens Medhjælpere	Hjemmets Opgaver	399
Den norske Andelsbeskatning	Lille P. Brug's store Oplevelser	402
Fra Arbejdet hjemme og ude	Søren Vims	403

Forening og Forretning.

Det sker ikke saa helt sjældent, at man hører Folk sige noget saadant som: »Ja hvad, Brugsforeningerne de er jo Forretninger ligesom alle de private Købmænd. De har Butik, og de køber og sælger, og de har Tab og Fortjeneste ligesom de private. Kort sagt: Brugsforeningerne er Handel og skal behandles som Handel. Saadan lyder visse Folks Tale, og blandt »visse Folk« er naturligvis først og fremmest de, der har noget imod Brugsforeningerne, eller som ikke kender noget til deres Grundlag, deres Opbygning og Formaal. Men man kan ogsaa komme ud for, at Folk, der i og for sig skulde vide bedre Besked, og som maaske til og med selv er Medlemmer af en Brugsforening, svømmer lidt rundt i Begreberne.

Og da det nu er noget grundlæggende, det her drejer sig om, og en Synsmaade, der rækker ind paa saa umaadelig mange Omraader, naar Talen er om Brugsforeningernes Arbejde og Stilling, kan der være Grund til at se lidt nærmere paa Begreberne og søge at faa Orden paa dem.

Opfattelsen af Begrebet Forretning, Handel som Erhverv, gaar ud paa, at Formaalet med en saadan Virksomhed er Opnaaelse af en Fortjeneste ud over de Omkostninger, som nødvendigvis maa paaregnes. Maaske kan man sige, at alene Dækningen af disse vilde være et godt Resultat, men der er selv i saa Fald noget elastisk i Fortjenesten, og et muligt Overskud gaar sammen med Omkostningernes Dækning, nemlig til den, der er Indehaver eller driver Forretningen. Som Helhed er det karakteristiske, at Forretningens Drift er *Midlet*, medens Fortjenesten er Formaalet. I en almindelig Købmandsforretning er Dækning af Kundernes Forbrug saaledes dette Middel, der skal tjene Formaalet: at skaffe Indehaveren Fortjeneste. Forretningens virksomhed stilles altsaa over for en *udenforstaaende* Part, Kunderne, *hvorimod Købmanden er det økonomiske Centrum*.

Der kan næppe herske nogen Misforstaaelse i saa Henseende, og det er da heller ikke saa meget med Hensyn til, hvad der er Handel og Forretning, som hvad der ikke er det, at man møder Mis-

forstaaelserne eller Forsøg paa at plumre Vandene.

Til Forskel fra Forretningen, Handelen som Erhverv, er det Brugsforeningens Formaal at forsyne sine Medlemmer med Varer paa en saa god og billig Maade som muligt. Medlemmernes Forsyning er Formaalet, medens Foreningsformen er Midlet. Foreningen som saadan har sine Interesser faldende ganske sammen med Medlemmernes Interesser, og det samme gælder den Virksomhed, der udøves gennem Foreningen, i dens Butik eller hvordan det nu ellers foregaar, nemlig den at søge gennemført den bedst mulige Vareforsyning for Medlemmerne. *Foreningens økonomiske Centrum er Medlemmerne*. Det er altsaa ikke Brugsforeningens Formaal at opnaa en Fortjeneste. Eller rettere sagt: den kan overhovedet ikke opnaa en Fortjeneste, eftersom den virker for sine egne Medlemmers Interesse. At tale om Fortjeneste vilde, som vi nylig har set det udtrykt i en Diskussion om Emner i denne Forbindelse, være lige saa urimeligt som at bilde sig ind, at man kan løfte sig selv ved Haaret!

Nu maa vi naturligvis, naar vi taler om Brugsforeninger i Modsætning til Forretning og Handel som Erhverv, gøre os klart, at hvad vi siger, kun gælder de Foreninger, der udelukkende holder sig til Forsyning af deres Medlemmer. De Brugsforeninger, der ogsaa handler med Ikke-Medlemmer, er for denne Del af deres Virksomhed at betragte som Forretning eller Handel, hvilket jo ogsaa er fuldt ud erkendt, ligesom det har været afgørende f. Eks. for deres næringsretlige og skattemæssige Stilling, endog i en saadan Grad at de beskattes ogsaa af Overskud fra Omsætningen med Medlemmerne.

Men altsaa: Brugsforeningen, der alene har Omsætning med sine Medlemmer, den »rene« Forening, som den ofte betegnes, eller den »sluttede« Forening, som man ogsaa kalder den i Modsætning til Foreningen med saaben Bode, driver ikke Forretning eller Handel som Erhverv. Hvad der foregaar i dens Butikslokale, sker paa Medlemmernes Vegne direkte eller indirekte paa deres Foran-

ledning, gennem deres Beslutninger, Valg af Tillidsmænd eller Ansættelse af dertil uddannede Folk. Medlemmerne har sluttet sig sammen for at varetage en Interesse, udøve en Funktion i Fællesskab, som i den private Handel udøves af en særlig Stand, hvis Erhverv det er at flytte Varerne og at tage en Fortjeneste derpaa. Det er Brugsforeningens Formaal at spare saa mange som muligt af de ofte talrige Løb, der træder ind for at besørge Omsætningen. Og det sker ved, at det er Medlemmerne selv, der gennem Foreningen paatager sig Arbejdet og Ansvar. I Afsnittet om Brugsforeningerne i »Den danske Andelsbevægelse« har Forstander Godsk træffende udtrykt det saaledes, at det geniale i Foreningstanken er, at *det primitive System, d. v. s. Selvforsyningen og Egenproduktionen, genindføres*.

I Princippet vil denne Brugsforeningens Virksomhed sikkert i de fleste Tilfælde blive forstaaet, og man vil anerkende, at den er væsensforskellig fra Forretningen og den private Handel som Erhverv. Men saa melder sig den Indvending, som man ogsaa ofte hører nu i disse Tider, naar mere eller mindre venligtinddede drøfter Brugsforenings-Anliggender, at der benyttes samme Fremgangsmaader, samme ydre Apparat som i den private Handel, og at Brugsforeningen af disse Grunde skulde være at ligestille med Handelen, f. Eks. med Hensyn til Begrebet Fortjeneste. *Intet reelt Grundlag findes der for en saadan Paastand*. Hvad enten der fordeles Varer fra en Stue med Lergulv og Bjælkeloft eller fra en moderne Butik med Glasskuffer og store Udstillingsvinduer, er Princippet, der ligger til Grund, det samme. Og hvad enten Foreningen har 35 eller 7000 Medlemmer, er det dog kun Medlemmernes Interesse, den for dem billigste og bedste Forsyningsform og dermed den størst mulige Besparelse, det hele drejer sig om.

Heri ligger Forenings-Tanken og Forenings-Princippet. Og lad os fastholde Forstaaelsen heraf, saa godt og saa gammelt som det er!

A.-r.

Artiklen fra Brugsforenings-Bladet blev bragt den 22. august 1933 med titlen "Forening og Forretning". Den giver et tilbageblik til en tid, hvor spørgsmålet omkring, hvordan man balancerer foreningens fællesskab og værdier med behovet for en sund økonomi, var lige så præsent i foreningsverdenen som det er i dag. ■

Stort & småt

PYNT FORAS JULETRÆ OG VIND LÆKRE GODTER

På Foras sekretariat vil vi gerne se jeres håndlavede julepynt på vores juletræ. Så vær med i konkurrencen om lækre godter til jeres forening:

1. Lav jeres eget julepynt – det kan være alt fra klassiske julehjerter til fantasifulde figurer lavet i det håndværk, I kan og har lyst til
2. Tag et billede af jeres pynt og send det til tine@fora.dk i løbet af december – og senest den 18. december.
3. Vi pynter løbende Foras virtuelle juletræ, som vises i Facebook-gruppen "Medlem af Fora". Vi finder den heldige vinder ved lodtrækning blandt de indsendte bidrag den 19. december.

UKRAINEKONFERENCE I KOMPETENCEHUSET VAR SUCCES

I det forrige Fora Magasin omtalte vi konferencen *Folk Enlightenment Ukraine*, som Daghøjskolen Kompetencehuset nu har afholdt. Konferencen satte fokus på den viden og erfaring, som det nordiske foreningsliv kan bidrage med i genopbygningen af det ukrainske samfund. Nis Peter Nissen, der er forstander i Kompetencehuset, udtaler: "Konferencen var en kæmpe succes – gode oplæg, masser af ildsjæle og mennesker, som vil være med til at forme fremtiden." Oplægsholderne bestod blandt andet af stifteren af *Ukraine House* i Danmark, Nataliya Popovych, som gav et indblik i Ukraines modstandskraft, og medstifteren af *The Network of Education Centers* i Lviv, Viktoria Furhalo, der fortalte om sit arbejde med at omdanne biblioteker i Lviv til aftenskoler. Konferencen sluttede af med en opfordring til fortsat partnerskab og større integration af ukrainske undervisere i de skandinaviske uddannelsesinitiativer. Arrangørerne understregede ligeledes, at konferencen markerede begyndelsen på et langvarigt samarbejde om at genopbygge det ukrainske samfund gennem folkeoplysningsprincipper tilpasset Ukraines unikke sociale og politiske forhold.

FORA HAR FÅET SIN EGEN STRIBE!

Fora Magasinet lancerer sin helt egen stribe, udviklet og tegnet af redaktør Molly Christensen. I anledning af den allerførste Fora Stribe, har vi sat en lille konkurrence på højkant.

Hvilket kursus tror du, at kursisten har tilmeldt sig? Send dit svar til molly@fora.dk så vil der blive trukket lod om de rigtige svar i næste nummer af magasinet. Vinderen vil modtage en fin skål og en æske chokolade.

KLUMME

Aftenskolerne skal udnytte tendensen til demokratisk ejerskab og samfundsansvar

Af Magnus Skovrind Pedersen, direktør, Tænk tanken Brundtland

Danskernes fokus på samfundsansvar og prioritering af virksomheder med demokratisk ejerskab er stort. Hvordan kan aftenskolerne udnytte denne tendens? Aftenskolerne er historisk en del af folkeoplysningen med et stærkt værdigrundlag. Siden højskolernes oprindelse som alternativ til statsstyrede uddannelsesinstitutioner, har de bidraget til folkestyrets udvikling gennem politisk holdningsdannelse og oplæring i kundskaber.

I dag står aftenskolerne med offentlig støtte, men oplever fald i markedsandele og kursisttal, mens offentlig støtte reduceres mere end tilbagegangen. Dette står i kontrast til fremgangen for forbrugerejede virksomheder som forsikringselskaber og varmeforsyninger. Forenet Kredit fremhæver sine fællestræk med foreningsdanmark, og energikoncernen Andel betoner sin tilknytning til andelsbevægelsen.

Hver fjerde dansker siger, at de vil vælge ydelser fra et demokratisk selskab, selv hvis det ikke var den billigste. I dette demokratiske grundlag ligger folkeoplysningens rødder og fremtidige fundament. Hvorfor udnytter aftenskolerne ikke denne tendens?

HVAD ER DER BRUG FOR?

En af de mest presserende udfordringer er konkurrencen om vores tid. Selvom vi over de sidste 100 år har fået mere fritid, er mulighederne for at bruge den eksploderet. Når streamingtjenester betragter søvn som deres største konkurrent, står det klart, hvor hård kampen om vores opmærksomhed er blevet. Alligevel er der muligheder for aftenskolerne i at udnytte tiden til at drive demokratisk virksomhed.

Aftenskolerne bør sigte på aktiviteter med reel vækstmulighed. Danskernes ønske om at bidrage

til udvikling og hjælp er stigende. Det er vigtigt at arbejde professionelt med at sikre, at medlemmer får noget til gengæld. Aftenskolerne bør også udvikle aktiviteter, der kan fungere uden tilskud. Nogle aftenskoler har udviklet forretninger, hvor de både driver uddannelse efter aftaler med kommunen og som folkeoplysningsaktivitet, hvilket giver mulighed for at konkurrere på et kommercielt marked. Her er der behov for en lovændring, så underviserløn kan være mere fleksibel.

Folkeoplysningen kan også bidrage som modspil til techgiganternes indflydelse ved at fremme kritisk tænkning og demokratisk deltagelse, især blandt yngre generationer, der er påvirket af disse platforme. Det kan være gennem kurser om digital dannelse og sikkerhed.

” En af de mest presserende udfordringer er konkurrencen om vores tid. ”

Magnus Skovrind Pedersen

Samlet set står aftenskolerne over for en mulighed for at genopfinde sig selv ved at udnytte tendenserne for demokratisk ejerskab. Det kræver tilpasning til tidens udfordringer – ved at forbedre

markedspositionen og sikre fleksibilitet i arbejdet med undervisning, så der kan arbejdes økonomisk bæredygtigt og demokratisk ansvarligt. Det er tid til at gribe mulighederne, styrke fundamentet og sikre, at folkeoplysningen fortsat er vital i det danske samfund. ■

Som stifter og tidligere direktør i Tænk tanken Demokratisk Erhverv har Magnus indgående kendskab til den demokratiske erhvervssektor fra landbrugets andelsselskaber, medarbejderejede selskaber og den store forbrugerejede sektor indenfor forsyning, finans, bolig mv. Derudover har Magnus erfaring fra en række organisationer, der arbejder i krydsfeltet mellem demokrati, samfundsindsatser og kommercielle aktiviteter, herunder Oxfam Danmark og Tryghedsgruppen, der ejer Tryg Forsikring.